

*Донченко Наталія Петрівна,
заслужений діяч мистецтв України, професор,
професор кафедри режисури та акторського мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
donchenko.nata1@gmail.com;*

*Зайцева Ірина Євгенівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри режисури
та акторського
мистецтва Київського національного університету
культури і мистецтв*

АМЕРИКАНСЬКИЙ МЮЗИКЛ НА ЗЛАМІ ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Мета роботи – проаналізувати шляхи розвитку сучасного американського мюзиклу і актуалізацію жанру на зламі третього тисячоліття. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні аналітичного, мистецтвознавчого, порівняльного та системного методів дослідження стану, тенденцій, театрального менеджменту, особливостей репертуарної політики бродвейського театру з його провідним жанром – мюзиклом на зламі третього тисячоліття. **Наукова новизна** дослідження полягає у ствердженні, що гра – світоглядна домінанта сучасної постмодерністської культури, в якій важливу роль відіграє саме елемент видовищності, отже посилюється інтерес до характерних театральних жанрів. **Висновки.** Масова культура початку ХХ ст. сприяла появі мюзиклу як найдоступнішого жанру для масового глядача, а постмодерністська – акцентувала інтерес на музичних жанрах, зокрема і мюзиклі. Історично зародження мюзиклу пов'язано з американським музичним театром, де створено бродвейський канон постановки. На сучасному етапі програма фінансової підтримки Нью-Йорка – центру театрального життя, – як і репертуарна політика музичного театру та продуманий театральний менеджмент, сприяли популяризації жанру. Одним з найприбутковіших за всю історію став «Король Лев», а Жюлі Теймор – перша жінка-режисер, яка отримала «Тонні» за постановку мюзиклу. Серед сучасних тенденцій жанру у боротьбі за глядача, за прибуток від прокату активуються експерименти з новітніми комп'ютерними технологіями, використанням Інтернету та веб-камер. Американський мюзикл саме той музично-драматичний жанр, який своєю художньою мовою відповідає нагальній потребі у динамічному розважальному шоу – домінанті постмодерністської культури. Мірилом якості і в художньому, і в комерційному сенсі, в американському театральному мистецтві був і є Бродвейський театр. Поняття «американський мюзикл» стало тотожним «бродвейському мюзиклу», який завоював право бути класикою жанру.

Ключові слова: масова культура, американський музичний театр, мюзикл, бродвейський канон, сучасні тенденції жанру, новітні технічні досягнення.

Донченко Наталия Петровна, заслуженный деятель искусств Украины, профессор кафедры режиссуры и актерского искусства Киевского национального университета культуры и искусств; Зайцева Ирина Евгениевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры режиссуры и актерского искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Американский мюзикл на рубеже третьего тысячелетия

Цель работы – проанализировать пути развития современного американского мюзикла и актуализацию жанра на рубеже третьего тысячелетия. **Методология** исследования состоит в применении аналитического, искусствоведческого, сравнительного и системного методов исследования состояния, тенденций, театального менеджмента, особенностей репертуарной политики бродвейского театра с его ведущим жанром – мюзиклом на рубеже третьего тысячелетия. **Научная новизна** исследования состоит в утверждении, что игра – мировоззренческая доминанта современной постмодернистской культуры, в которой важную роль выполняет именно элемент зрелищности, следовательно возрастает интерес к характерным театральным жанрам. **Выводы.** Массовая культура начала ХХ века способствовала появлению мюзикла как наиболее доступного жанра для массового зрителя, а постмодернистская – акцентировала интерес на музыкальных жанрах, в частности и мюзикле. Исторически рождение мюзикла связано с американским музыкальным театром, где был создан бродвейский канон постановки. На современном этапе программа финансовой поддержке Нью-Йорка – центра театральной жизни, – как и репертуарная политика музыкального театра, продуманный театральный менеджмент, способствовали популяризации жанра. Одним из наиболее прибыльных за всю историю стал «Король Лев», а Жюли Теймор – первая женщина-режиссер, получившая «Тонни» за постановку мюзикла. Среди современных тенденций жанра в борьбе за зрителя, за прибыль от проката активизируются эксперименты с новейшими компьютерными технологиями, использованием Интернета и веб-

камер. Американський мюзикл – це саме той музично-драматичний жанр, який своїм художнім мовою відповідає актуальній потребі в динамічному розважальному шоу – домінуючому постмодерністській культурі. Мерилом якості і в художньому, і в комерційному сенсі, в американському театральному мистецтві був і є Бродвейський театр. Поняття «американський мюзикл» стало синонімом «бродвейському мюзиклу», завойованому правом бути класикою жанру.

Ключові слова: масова культура, американський музичальний театр, мюзикл, бродвейський канон, сучасні тенденції жанру, найновіші технічні досягнення.

Donchenko Natalia, Honored Artist of Ukraine, professor of directing and dramatic art of the Kyiv National University of Culture and Arts; Zaitseva Irina, PhD in Pedagogic, associate professor of the Department of Directing and Dramatic Art, Kyiv National University of Culture and Arts

American musical at the turn of the third millennium

Purpose of Research. The purpose of the article is to analyze the ways of development of modern American musical and mainstreaming of the genre at the turn of the third millennium. **Methodology.** Methodology of the research consists in the application of analytical, artistic, comparative and systematic approaches of studying state, tendencies, theatrical management, specificities and features of the repertoire policy of Broadway theatre with its leading genres – musical at the turn of the third millennium. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of the research is to approve that the play is attitudinal dominant of present Post-modern culture, in which the element of spectacle has rather important role, so the interest to the distinctive theatrical genres is enhanced. **Conclusion.** At the beginning of XX century mass culture contributed to the appearance of musical as the most accessible genre for mass audience and post-modern culture focused on the musical genres as well as musicals. The appearance of a musical was historically connected with American music theatre, where the production of Broadway canon was created. Nowadays the program of financial support of New York – the capital of theatrical life as well as repertoire policy of musical theatre and also sound theatrical management contributed to the popularization of the genre. One of the most profitable in the history was “The Lion King” and Julie Taymor was the first female-producer who got Tony Award for the production. Among modern profitable trends in competing for audience experiments with the newest computer technologies, using The Internet and webcam are conducted. American musical is the musical-drama genre which with the help of its artistic of the genre. “The Lion King” was one of the most profitable in the history and Julie Taymor was the first female-producer who got Tony Award for the production. Among modern profitable trends in competing for audience experiments with the newest computer technologies, using the Internet and webcam are conducted. American musical is the musical-drama genre which with the help of its artistic language corresponds to imperative need in dynamic entertaining show – dominant of post-modern culture. The measure of quality in artistic and commercial meaning was and is Broadway Theatre. The term “American musical” has been equated to “Broadway Musical” which earned the right to be the classics of the genre.

Key words: mass culture, American music theatre, musical, Broadway canon, modern trends of the genre, the newest technological achievements.

Художня культура кінця ХХ – початку ХХІ століття зазнала динамічних змін, внаслідок яких виникли різноманітні художні течії. Сформувався нове світовідчуття постмодернізму, яке базується на переконанні про те, що найбільш адекватним засобом досягнення дійсності у мистецтві є інтуїція мислення з його асоціативністю, образністю, метафоричністю [3; 6].

Полістилістика, поліжанровість, дегуманізація життя і мистецтва, маніпулювання масовою свідомістю і разом з цим інтенсивне оновлення виражальних засобів, художньої мови в театрі, розвиток і вплив кінематографії, комп’ютерних технологій, Інтернету на сценічне мистецтво і сучасного глядача – все це риси культури минулого століття.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що масова постмодерністська культура – ігрові автомати, розважальні шоу, «щасливий випадок» є символами сьогодення. Гра – світоглядна доміююча сучасного життя й сучасної культури, яка перетворюється на так звану «резонанс» («резонанс» з фр. - поверхня) культуру, в якій важливу роль відіграє саме елемент видовищності [6]. Ця тенденція простежується, передусім, у драматичному мистецтві кінця ХХ століття, яке відрізняється акцентуванням інтересу на музичних жанрах театру, зокрема такому, як мюзикл.

Виклад основного матеріалу. Нагадаємо, що розмежування на елітарну та масову культуру ще на початку ХХ століття, панування «маскульту» в усіх сферах художньої культури, в тому числі, у театрі, сприяє народженню нових сценічних жанрів, які відповідають художнім потребам масового суспільства. Так виникає демократичний за характером жанр «мюзикл» – найбільш відповідна формула мистецтва для масового глядача. Актуальність появи цього жанру продиктована посиленням тенденцій до егалітаризації («рівності» – економічної, політичної, статевої тощо) та лібералізації сучасного суспільства, що сприяли формуванню пересічної людини, «людини маси» [5].

Мета роботи – проаналізувати шляхи розвитку сучасного американського мюзиклу і актуалізацію жанру на зламі третього тисячоліття. Як відомо, історія народження мюзиклу як жанру

пов'язана з розвитком американського музичного театру, який відбувався в певних історичних умовах. Колискою духовної і художньої культури США вважають північно-східні штати – Нову Англію, де заселилися пуритани – найрадикальніша частини англійських протестантів. Пуритани з їхньою проповіддю аскетизму, зробили все, щоб перешкодити розвитку мистецтва. Вони переслідували театр, який оголосили «храмом диявола» і «...назавжди прирекли його на роль безідейного «третьосортного мистецтва». Таке ставлення паралізувало прагнення молодого театру стати суспільною трибуною. В кінцевому рахунку американський музичний театр задовольнився роллю, яка дісталася йому у спадок від баладної опери і концертної естрадної монополії. Він оформився як мистецтво виключно легкого жанру...» [4, 171]. Синтезуючи вплив багатьох музичних жанрів та форм, поступово традиційна музична комедія перетворилася на мюзикл.

Мюзикл став не тільки провідним у американському музичному театрі, але й сприяв формуванню певних традицій постановки – так званого бродвейського канону. Він починається з презентації – демонстрації найкращих номерів, які виконують лише автори, обов'язково живо. Одна з головних вимог – презентація повинна перетворитися на якісне шоу, яке може повторюватися сотні разів для представлення продюсеру, директорам театрів, інвесторам. Наступний етап пов'язаний з підбором команди – режисера і хореографа постановників, диригента, художників зі світла та по костюмах, аранжувальників та оркеструвальників. За цим слідує прослуховування акторів, їх підбір, репетиції і попередні покази, які можуть внести певні корективи в сценарій: талановитий актор настільки майстерно виконує запропоновану роль, що виникає потреба у її доповненні.

За правилами, встановленими профспілками американських акторів, репетиції мюзиклу тривають п'ять тижнів. Виконавці ролей першого та другого плану збираються на прогін вистави разом з оркестром. Після прогону йдуть покази мюзиклу (без костюмів і декорацій) для глядачів, в ролі яких виступають близькі, друзі, колеги тих, хто задіяний у виставі. На цій стадії робота над виставою зазнає редагування – важливу роль відіграє характер сприйняття глядацькою залом новим шоу.

Генеральна репетиція проходить у костюмах, у супроводі оркестру, з декораціями. На останні перегляди перед прем'єрою запрошуються театральні критики, які в день прем'єри повинні опублікувати перші рецензії-огляди. Подальшу долю вистави вирішують саме рецензенти – в цьому, мабуть, відмінність американських театральних традицій від європейських, де глядач найчастіше сам обирає виставу, не орієнтуючись на думку критиків. У Америці «...доля театральних вистав у Нью-Йорку залежить цілком і повністю від театральних критиків. Як вони напишуть – так і буде. Напишуть добре – вистава буде жити довго, напишуть «mix-review» (тобто змішану рецензію, де є і добре, і погане) – вистава буде жити, але не довго, погані ж рецензії вбивають виставу наповал. Виключення бувають, але дуже рідко» [2, 240-241]. Такий вагомий вплив американської преси, думки критиків на свідомість аудиторії пояснюють багатьма причинами, зокрема, дефіцитом часу і постійною зайнятістю – тому вибір за глядачів роблять рецензенти, та довірою до друкованого слова, до професіоналізму та художнього смаку його представників. Бродвейський канон сьогодні використовують в багатьох країнах світу, працюючи над постановкою мюзиклів.

Наукова новизна дослідження полягає у ствердженні, що гра – світоглядна домінанта сучасної постмодерністської культури, в якій важливу роль відіграє саме елемент видовищності, отже посилюється інтерес до характерних театральних жанрів.

Міжнародне визнання, підняття на «зірковий Олімп» в жанрі мюзиклу, можливо після визнання і успіху саме на бродвейському кону. Цьому існує немало прикладів, один з найвідоміших – дебют на Бродвеї славнозвісних «Кішок» англійського композитора Ендрю Ллойда Уеббера. 11 травня 1981 року в Новому Лондонському театрі прем'єра мюзиклу пройшла тріумфально, принесла нову хвилю популярності молодому композитору серед глядачів і критиків Старого Світу. Проте європейський тріумф «Кішок» необхідно було підкріпити завоюванням американської столиці мюзиклу. З великим успіхом у 1982 році відбулася прем'єра цього шоу на кону Бродвея, підкоривши театральний світ і по інший бік океану. «Кішки» стануть одним з найдовговічніших мюзиклів в історії Бродвею, проіснувавши на сцені понад 18 років. Бродвейський тріумф дозволив Уебберу увійти до числа найпопулярніших сучасних композиторів музичного театру.

Дослідники американського музичного театру, зокрема Оскар Г. Брокетт [1], Франклін Г. Гілді [1], Грін Стенлі [7], Олександр Журбін [2] та деякі інші, переконані, що на сьогодні театр для американської публіки є одним з атрибутів світського дозвілля. Історично центром театального життя країни залишається Нью-Йорк з розгалуженою системою бродвейських, офф-бродвейських та офф-офф-бродвейських театрів. Розмовні драми показують здебільшого у позабродвейських і позапозабродвейських театрах. Бродвей же традиційно орієнтується на мюзикл. Протягом театального сезону на бродвейському кону йде 39 мюзиклів, 22 драми, з них – 7 комедій. Важко переоцінити роль, яку

грає музичний театр в духовній культурі країни. Лише у Нью-Йорку у так званому Театральному кварталі на Бродвеї 39 великих театрів. Дев'ять з кожних десяти доларів, витрачених на квиток до театру на Бродвеї – це квиток на мюзикли.

На легендарні вистави бродвейської сцени квитки замовляють за декілька місяців. Якщо квитки залишились, то їх розпродають із знижкою перед початком вистави. Такий продуманий театральний менеджмент сприяє тому, що зала заповнюється повністю, але, незважаючи на це, боротьба за глядача йде і у бродвейських театрах.

На початку XXI століття середній вік глядацької аудиторії складає 42 роки, а молодь до 18 років дедалі рідше відвідує Бродвей. Проте відвідують бродвейські театри протягом сезону понад 12 мільйонів глядачів, серед яких 60 відсотків – гості міста. Відвідування театру, як правило, є складовою пакету пропозицій будь-якої туристичної компанії, бо театр вважається визначною пам'яткою Нью-Йорку.

Завдяки Програмі розвитку 42 вулиці (програма фінансової підтримки міста з 1982р.) було відремонтовано і реконструйовано деякі старі театри, створено Центр виконавських мистецтв Форда, Новий Театр перемоги для вистав з усього світу для юного глядача. Було відкрито Театр американських авіаліній. 1999р. побудували десятиповерхову будівлю – Студії на 42 авеню, де розштовхувалося 14 студій для репетицій, театр на 200 місць. До цього проекту належали готель, ресторани, крамниці, музеї воскових фігур і кінотеатри. З погляду кількості відвідувачів і доходу 2005 рік виявився рекордним для Бродвею (зауважимо, що така ж статистика була характерна і для Лондона).

Корпорація Діснея викупила відремонтований колишній театр Зігфільда – славнозвісного засновника бродвейських шоу початку XX століття. Сучасна назва цього театру – Театр у Новому Амстердамі. Тут показували мюзикл «Король Лев» за сюжетом мультиплікаційного фільму студії У.Діснея, який пройшов понад 700 разів. Взагалі зі сцени і екрану «Король Лев» не сходив понад 20 років. Зараз йде 10 вистав. Музику написав Елтон Джонс, а слова Тім Райс – світові зірки, одні з найвідоміших популяризаторів мюзиклу як жанру. Режисер постановки «Король Лев» – Жюлі Теймор. За її авторським задумом у виставі органічно «співіснують» актори у костюмах тварин і гігантські ляльки. Теймор, – надзвичайно обдарований митець з багатим театральним досвідом: вивчала європейську і східну сценічну культуру, зокрема – пантоміму у Франції, ляльковий театр в Індонезії. Тому у її постановках поєднуються театральні естетики різних країн і ляльковий театр Балі. Ця жінка-режисер здобула справжнє визнання, співпрацюючи з театрами Нью-Йорка та інших міст. Вона інсценізувала уругвайську історію «Хуан Дар'єн» для Лінкольн-центру, в Американському репертуарному театрі створила костюми і маски для кількох вистав, інсценізувала декілька п'єс Шекспіра для нью-йорської сцени, зокрема «Бурю» і «Тіта Андроніка» для Театру нового глядача. Але справжній творчий триумф випав на бродвейську постановку мюзиклу «Король Лев», в якій вона також виступила автором костюмів і масок. (Ця постановка була створена для корпорації Діснея). Жюлі Теймор – перша жінка, яка отримала премію «Тоні» за режисуру мюзиклу (1998 р.). «Король Лев» у 2012 р. був визнаний найприбутковішим в історії Бродвею, а у 2013 р. став першим мюзиклом, що приніс прибуток у понад мільярд доларів. Успіх цього шоу пояснюють стабільною заповненістю глядацької зали – на всіх показах не менше вісімдесяти відсотків. Мюзикл «Король Лев» і сьогодні займає одну з вищих сходинок серед найпопулярніших бродвейських вистав цього найдемократичнішого і загальнодоступного жанру.

Аналіз репертуарної політики сучасного Бродвейського театру засвідчує, що з 10 шоу тут йде 6 мюзиклів, з яких 2 – британських, а 3 – на основі фільмів. Жодна з вистав не базується на оригінальній п'єсі – це або інсценізація романів, або за сюжетами фільмів, – якщо фільм стає популярним, то його адаптують до сцени. Простежується і класична тенденція: якщо мюзикл стає популярним, то на його основі знімають фільм («Кабаре», «Кордебалет», «Чикаго», «Енні», «Привид опери», «Мамма Міа!», «Бурлеск», «Знедолені» та інші).

Найдовше сценічне життя на Бродвеї у мюзиклу «Привид опери» Ендрю Ллойда Уеббера – його прем'єра відбулася у січні 1988 р. Цей мюзикл і на сьогодні є творчою вершиною композитора і одним з кращих у світі. Популярні мюзикли для доступності глядачам (високі ціни на квитки) іноді показують у концертному варіанті – без декорацій і складного сценічного обладнання, з використанням комп'ютерних технологій, можливо і без театральних костюмів та гриму. Так, наприклад «Знедолені», який йшов найдовше в історії сучасного музичного театру (лише у Лондоні – 12000 показів) мав й концертний формат. Продюсери звертаються і до концертних версій зібраних мюзиклових шоу.

В музичному американському театрі простежується посилення інтересу до відомих мюзиклів минулих часів. Успішні ремейки можна побачити на сценічних майданчиках літніх театрів, шкіл, нових мистецьких центрів. Репертуарна афіша і низки оперних компаній поповнилась класичними мюзикловими блокбастерами: Керн-Хаммерштайн «Плавучий театр», Гершвін-Хейворд «Поргі і Бесс», Роджерс-Хаммерштайн «Карусель» і «На півдні Тихого океану», Лоу-Лернер «Бригадун», Вейль-Харіс-

Райс «Вулична сцена», Вейль-Андерсон «Загублений в зірках», Бернстайн-Сондхайм-Лоренс «Вестсайдська історія», Бернстайн-Уилбур «Кандід» Бернстайн-Сондхайм-Уилер «Маленька нічна музика» [7,18-19]. Така репертуарна політика приваблює широке коло глядачів, сприяючи фінансовому успіху, і збагачує виконавську майстерність акторів.

Сьогодні вартість бродвейських мюзиклів становить понад п'ятнадцять мільйонів і більш. Зрозуміло, щоб вистава приносила прибуток, у процесі постановки мюзиклів як одного з найвидовищніших сценічних жанрів часто застосовують новітні технічні досягнення. Комп'ютерні технології на зламі III тисячоліття докорінно змінили вирішення світлової та звукової партитури а також сценографічне оформлення вистави. Сучасний діапазон світло-звуко-візуальних ефектів вражає уяву найвибагливішої глядацької аудиторії, а миттєві трансформації декорацій – створення архітектури сцени будь-якої конфігурації (рівнів, площин, ігрових майданчиків) прямо на очах публіки – надають невичерпні можливості для реалізації творчої фантазії режисерів-постановників.

Активні експерименти з комп'ютерними технологіями дозволяють акторам взаємодіяти з образами-анімаціями, згенерованими комп'ютером у режимі реального часу. За допомогою інтернету актори з різних континентів мають можливість грати в одній і тій самій виставі. Живі актори взаємодіють з відео проєкціями акторів, які знаходяться у інших місцях. Візуально це виглядає так, ніби всі вони одночасно знаходяться на одному сценічному майданчику. Таким чином, у всесвітній мережі розігруються повноцінні вистави [1, 585].

Останнім часом з'явився новий вид – так званий «партизанський театр» – актори грають перед веб-камерою коротенькі п'єси і називають глядачам сайт, на якому можна подивитися їх вистави [1, 585]. Між тим, залишається безперечним той факт, що найповноціннішим і найвпливовішим є сприйняття вистави, коли вона розігрується акторами наживо, в театрі перед публікою. Це не тільки енергетичний вибух темпераменту акторської особистості, а, скоріше, «вибух художньої енергії» (за Ю. Лотманом), завдяки напруженню різних родів мистецтв, їх взаємодії, яка, на наш погляд, характерна передусім для таких синтетичних жанрів театального мистецтва, як мюзикл. Сьогодні на Бродвеї ставлять мюзикли «Річка», «Нижній баланс», «Любов і гроші». І одна з найочікуваніших прем'єр – мюзикл «The last ship Sting» у постановці суперзірки Стінга.

Висновки. Американський мюзикл саме той музично-драматичний жанр, який своєю художньою мовою відповідає нагальній потребі у динамічному розважальному шоу, підпорядкованому музичному ритму, – домінанті постмодерністської культури. Як універсальний жанр, він увібрав краще, що характерне для шоу: драматургію і значимість текстів; складні аранжування і високотехнічні декорації; органічне поєднання пісні і танцю; «театралізацію» вокальних і хореографічних номерів, які перетворюються на зоровий образ; обов'язковість «хіта», «трюків» та спецефектів. У світовому театральному просторі поняття «американський мюзикл» стало тотожним «бродвейському мюзиклу», який завоював право бути класикою жанру і головним показником сценічного успіху.

Література

1. Брокетт О. Г. Історія театру / Оскар Г. Брокетт, Франклін Г. Гілді. – 10-е вид. – Львів : Літопис, 2014. – 729 с.
2. Журбин А. Как это делалось в Америке / А. Журбин. – М, 1999. – 288 с.
3. Ильин И. Постмодернизм от истоков до конца столетия : эволюция научного мифа / И. Ильин. – М: Интрада, 1998. – 255 с.
4. Конен В. Пути американской музыки : очерки по истории муз. культуры США : с прил. очерка Л. Переверзева «От джаза к рок-музыке» / В. Конен. – 3-е изд., перераб. – М: Совет. композитор, 1977. – 445 с.
5. Левчук Л. Західноєвропейська естетика XX століття / Л. Левчук. – К: Либідь, 1997. – 224 с.
6. Суименко Е. Новая социокультурная реальность и проблема приобщения молодежи к ценностям духовной культуры // Трансформация цивилизованно-культурного пространства бывшего СССР : (тенденции, прогнозы) : сб. ст. / Е. Суименко, А. Семашко. – М: Форос, 1994. – С. 287–292.
7. Green S. Broadway musicals : show by show / Green Stanley. – Milwaukee, WI : Hal Leonard Corporation, 1996. – 386 p.

References

1. Brockett, O.G. & Gildi, F. G. (10nd ed.). (2014). The History of the Theatre. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
2. Zhurbin, A. (1999). How It Was Done in America. Moscow: [in Russian].
3. Ilin, I. (1998). Postmodernism from its Origins to the End of the Century. Moscow: Intrada [in Russian].
4. Konen, V. (3d ed.). (1997). Ways of the American Music Moscow: Sovetskiy kompozitor [in Russian].
5. Levchuk, L. (1997). Western European Aesthetics of the Twentieth Century. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
6. Suimenko, E. & Semashko, A. (1994). A New Socio-Cultural Reality and the Problem of Involving Young People in the Values of Spiritual Culture. Transformatsiya tsivilizovanno-kulturnogo prostranstva byivshego SSSR. (pp. 287–292). Moscow [in Russian].
7. Green, S. (5nd ed.). (1996) Broadway musicals. Milwaukee: Hal Leonard Corporation [in English].